

Adoptiolautakunnan toimintakertomus 2021

Sisällys

Esipuhe.....	3
1 Adoptiolautakunnan kokoonpano ja tehtävät.....	6
2 Adoptiolautakunnan toiminta vuonna 2021.....	10
2.1 Adoptiolautakunnan hallinto.....	10
2.2 Koulutus, kansallinen yhteistyö ja lausunnot.....	10
2.3 Kansainvälisen adoptioita koskevan keskustelun seuranta.....	11
2.4 Mediatyhteistyö ja tiedotus.....	11
2.5 Täysistunto.....	12
2.6 Kansainvälisten asioiden jaosto ja kansainvälinen yhteistyö.....	14
2.7 Adoptiolupajaosto.....	16
3 Kansainväliset adoptiot.....	18
3.1 Palvelunantajien ulkomaiset yhteistyötahot.....	18
3.2 Suomeen saapuneiden lasten määrän kehitys.....	20

Dnro AD/57/2022

Esipuhe

Nykyinen adoptiolaki astui voimaan vuonna 2012. Sen ensisijaisena tavoitteena oli lisätä lapsilähtöisyyttä adoptioprosessin kaikkiin vaiheisiin. Kotimaista adoptioprosessia kehitettiin ottamalla lakiin tarkemmat säännökset adoptioevonnasta ja saattamalla kotimaiset adoptiot lupamenettelyn piiriin kansainvälisten adoptioiden tavoin. Adoptionhakijoiden oikeusturvaa adoptioprosessin eri vaiheissa parannettiin laajentamalla oikeutta hakea muutosta adoptioprosessin aikana tehtäviin päätöksiin. Uudistuksen yhtenä tavoitteena oli ehkäistä ennalta niin kutsuttuihin itsenäisiin adoptioihin liittyviä riskejä tuomalla ilman palvelunantajaa toteutettavat kansainväliset adoptiot lupamenettelyn piiriin. Adoptioasioita käsittelevien viranomaisten organisoimista kehitettiin tarkoituksenmukaisemmaksi siirtämällä adoptiolautakunta ja muut adoptioasioihin liittyvät operatiiviset tehtävät sosiaali- ja terveysministeriöstä Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastoon. Muutokset olivat luonteeltaan adoptiotyön käytäntöihin vaikuttavia rakenteellisia muutoksia.

Adoptiolautakunnan täysistunnossa on tehty vuoden 2021 aikana ja jatkuen vielä keväälle 2022 adoptiolain toimivuuden tarkastelua ilmiöpohjaisesti. Jaosto on koonnut tietoa siitä, miten nykyinen adoptiolaki on käytännössä toiminut, missä on havaittu haasteita, minkälaisia ohjaustarpeita lain soveltamiseen edelleen kaivataan tai minkälaisia varsinaisia lainmuutostarpeita tunnustetaan. Suomalaisen adoptiojärjestelmän vahvuus löytyy hyvin verkostoituneista adoptiotoimijoista. Adoptiolautakunnan täysistunnossa on tiiviissä yhteistyössä tuotettu tietoa hyödyntäen koko adoptiokentän kokemusta nykyisestä adoptiolaista. Tämän tiedon keruu on ollut tärkeää, jotta tunnustetaan mitä voidaan kehittää jo nykyisellään ja mitkä asiat edellyttävät lainsäädännön päivittämistä, jotta niissä päästäisiin eteenpäin.

Vuonna 2021 kansainvälisen adoption vastaanottavissa maissa käytiin keskustelua adoptiotoiminnan luotettavuudesta ja laittomuusepäilyistä, joita on tullut esille aikuisten adoptoitujen selvittäessään aikuisina juuriaan eli ns. adoption jälkipalvelutyövaiheissa. Suurelta osin huoli koskettaa varhaisia adoptiovuosia 1950–70-luvuilla sekä joitakin yksittäisiä kohdemaita eli ajankohtaa tai kohdemaita joista Suomessa ei ole kokemusta. Merkittävää on, että kansainvälisen adoptioyhteistyön peruslähtökohta – jokainen vastaanottava valtio kansainvälisissä adoptioissa tekee itsenäisiä päätöksiä hyväksyessään toimilupamenettelyssään sekä lasta koskevassa päätöksenteossään adoptioita maahansa – nousee tässä keskustelussa aivan yhtä kriittiseen valoon kuin lasta luovuttavan maan vastuut lapsen taustojen selvittämisessä ja lapsen vapauttamisessa adoptioon. Suomessa ryhmä aikuisia adoptoituja esitti Helsingin Sanomien yleisöosastokir-

joituksessa toiveensa, että Suomessa toteutettaisiin adoptiotoiminnan selvitys huomioiden, että vastaavia selvityksiä on tehty mm. Hollannissa ja ollaan käynnistämässä myös mm. Ruotsissa, jotka ovat kansainvälisen adoption suuria vastaanottajamaita, joilla on Suomea pidemmät perinteet kansainvälisissä adoptioissa. Myös aikuisten adoptoitujen toiveena on, että selvitys Suomessa edistäisi adoptiotoiminnan kehittämistä ja adoptoiduille tarjottavaa psykososiaalista tukea.

Adoptiolautakunta tuotti toimintavuoden aikana sosiaali- ja terveystieteiden käyttöön asiaa koskevaa tietoa sekä täysistunnon lausunnon. Adoptiolautakunta näkee keskeisenä sen, että Suomen ja muiden lapsia vastaanottavien maiden yhtäläisyydet ja eroavaisuudet tunnistetaan ja mikäli selvitys laaditaan, huolehditaan siitä, että selvitys tuottaisi paitsi lisää tietoa adoptiotoiminnan riskien minimoimisen keinoista, tietoa adoptiojärjestelmän kehittämisen tueksi myös laajemmin. Nämä aiheet ovat ajankohtaisia myös vuonna 2022, jolloin Haagin kansainvälisen adoptiosopimuksen jäsenvaltiot kokoontuvat Special Commission -kokoukseen keskustelemaan laittomien adoptioiden ennaltaehkäisykeinoista.

YK:n lapsen oikeuksien sopimus sekä adoptiolakimme edellyttävät, että kaikessa lasta koskevassa ratkaisutoiminnassa viranomaisten on huolehdittava, että lapsen näkökulma on keskiössä. Adoptiossa tehtävät päätökset voidaan tehdä ainoastaan, mikäli päätökselle löytyy lapsen edun mukaiset perusteet. Siitä huolimatta, että adoptiossa mukana olevat biologisten vanhempien ja adoptiovanhempien näkökulmat puoltaisivat adoptiossa etenemistä, lapsen ensisijaisuus merkitsee, että päätöksen perustelu tulee löytyä lapsen tarpeita tarkastelemalla. Kaikkeen tähän lapsilähtöinen adoptiolainsäädäntömme on tähdännyt. Huoli adoptioiden oikeutuksesta kansainvälisissä adoptioissa koskettaa adoptoitujen lasten identiteettioikeuksien turvaamista. Kaikkien viranomaisten niin lähettävissä kuin vastaanottavissa maissa tulee olla tietoisia siitä, että jokaisen yksittäisen toimijan adoptioprosessissa tulee varmistua oikeellisuudesta ja tehtävä luotettavaa kirjaamistyötä, jotta tiedot ovat adoptoitujen tarkasteltavissa silloin, kun identiteettityöskentely ajankohtaistuu.

Suomessa, toisin kuin monissa kansainvälisen adoption vastaanottavissa maissa, kotimaan adoption ja kansainvälisen adoption osaaminen ovat jo varhain yhdistyneet ja tukeneet myös toinen toisiaan. Yksi seuraus tästä on ollut se, että kansainvälisten adoptioiden yhteydessä tarvittavaa jälkipalvelutyötä on hahmotettu ennakoidusti kotimaan adoptioista saadun kokemuksen pohjalta. Adoption jälkeen saatavaa ohjausta ja tukea itseään koskevien tietojen saamisen yhteydessä on turvattu laissamme niin kotimaisesti kuin kansainvälisesti adoptoiduille. Kansainvälisesti adoptoitujen identiteettityöskentelyä tukeva palvelunantajien jälkipalvelutyön rahoitus edellyttää kuitenkin vielä lainsäädäntöä. Toimintaa on viime vuosina tuettu valtion myöntämänä vuosittain vahvistettavana erillisrahoituksena.

Minkälaista toiminnan kehittämistä adoptiokentällä kaivataan? Adoptoitujen lasten, nuorten ja aikuisten adoptoitujen ja heidän perheidensä tukeminen adoption jälkeen tulisi useimpien mielestä olla jatkossa adoptiotyön keskiössä. Suomen adoptiojärjestelmän etupainotteisuus – joka on hyvä lähtökohta turvaamaan adoptioprosessien laillisuutta ja lapsen edun mukaisuutta – sitoo samanaikaisesti resursseja adoption alkuvaiheeseen. Etupainotteinen adoptiojärjestelmämme kaipaa akselinsa ympäri kiertämistä kohti järjestelmää, jossa lapsen perheeseen tulosta alkava elämä adoptioperheenä olisi vahvemmin tuettua. Myös suoraan aikuisten adoptoitujen kanssa työskentelyä heidän tukemisekseen olisi tarpeen lisätä. Eurooppalaista adoptiokeskustelua seuratessa on toimintaa valvovan viranomaisen näkökulmasta selvää, että painopisteen muutos ei saa tapahtua etupainotteisen adoptiojärjestelmämme etuja menettämällä.

19.5.2022

Päällikkö

Irene Pärssinen-Hentula

adoptiolautakunnan puheenjohtaja

1 Adoptiolautakunnan kokoonpano ja tehtävät

Adoptiolautakunta toimii Valviran yhteydessä erityisenä asiantuntija-, lupa- ja valvontaviranomaisena adoptioasioissa. Adoptiolautakunta myöntää luvat sekä kotimaiseen että kansainväliseen adoptioon. Lisäksi adoptiolautakunta myöntää toimiluvat kansainvälisen adoptiopalvelun antajille ja valvoo palvelunantajien toimintaa.

Adoptiota sääntelee adoptiolaki (22/2012) ja valtioneuvoston asetus adoptiosta (202/2012). Kaikissa alaikäisen lapsen adoptiota koskevissa päätöksissä ja muissa toimenpiteissä on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu.

Adoptiolautakunta on lasten suojelusta sekä yhteistyöstä kansainvälisissä adoptioasioissa tehdyn Haagin sopimuksen (SopS 29/1997) tarkoittama keskusviranomainen sekä lasten adoptiosta Strasbourgissa tehdyn eurooppalaisen yleissopimuksen (SopS 39/2012) tarkoittama kansallinen viranomainen.

Adoptiolautakunnassa on täysistunto sekä kansainvälisten asioiden jaosto ja adoptiolupajaosto. Täysistunnon sekä jaostojen puheenjohtajana toimii lautakunnan puheenjohtaja tai varapuheenjohtaja. Valtioneuvosto asettaa adoptiolautakunnan enintään viideksi vuodeksi kerrallaan. Nykyinen toimikausi on 1.7.2017–30.6.2022. Valtioneuvosto nimittää puheenjohtajan, varapuheenjohtajan, jäsenet ja varajäsenet. Adoptiolautakunnan puheenjohtaja, varapuheenjohtaja ja sihteerit ovat Valviran virkamiehiä. asiat ratkaistaan lautakunnassa sihteerin esittelystä.

Adoptiolautakunnan puheenjohtajana toimi vuonna 2021 sosiaali-neuvos Irene Pärssinen-Hentula ja varapuheenjohtajana lakimies Riitta Husso. Sihteereinä toimivat lakimies Johanna Huovinen ja ylitarkastaja Minna Malviniemi. Adoptiolautakunnan assistenttina toimii Krista Palonen.

Kansainvälisten asioiden jaostossa on puheenjohtajan tai varapuheenjohtajan lisäksi vähintään neljä muuta jäsentä. Yhden jäsenistä tulee edustaa ulkoministeriötä. Jaostossa tulee lisäksi olla edustettuna kansainvälisiin adoptioihin liittyvien oikeudellisten kysymysten, kansainvälisiin adoptioihin liittyvän käytännön toiminnan sekä lastensuojelun asiantuntemus.

Kansainvälisten asioiden jaoston kokoonpano 31.12.2021 (varsinainen jäsen, alla suluissa varajäsen)

ulkoministeriötä edustava jäsen:
lakimies Hanna Rantala
(lakimies Henna Harju)

kansainvälisiin adoptioihin liittyvien oikeudellisten kysymysten asiantuntemusta edustava jäsen:

lainsäädäntöneuvos Outi Kemppainen, oikeusministeriö
(erityisasiantuntija Joanna Grandell, oikeusministeriö)

kansainvälisiin adoptioihin liittyvän käytännön toiminnan asiantuntemusta edustava jäsen:

toiminnanjohtaja Markus Söderlund, Yhteiset Lapsemme ry
(adoptiokuraattori Anja Wikstedt, Yhteiset Lapsemme ry)

lastensuojelun asiantuntemusta edustava jäsen:

projektipäällikkö Johanna Laisaari, valtioneuvoston kanslia
(perheasioiden yksikön päällikkö Miia Kokko-Pekkola, Espoon kaupunki)

Muut jäsenet:

neuvotteleva virkamies Tiina Muinonen, sosiaali- ja terveystoimi-
ministeriö

(neuvotteleva virkamies Susanna Hoikkala, sosiaali- ja terveystoimi-
ministeriö)

ylitarkastaja Eeva-Maria Nieminen, Maahanmuuttovirasto
(ylitarkastaja Leena Turku, Maahanmuuttovirasto)

Adoptiolupajaostossa on puheenjohtajan tai varapuheenjohtajan lisäksi vähintään neljä muuta jäsentä. Jaostossa tulee olla edustettuina lastensuojelun asiantuntemus, adoptioneuvonnan asiantuntemus, lapsen kasvun ja kehityksen asiantuntemus sekä lääketieteellinen asiantuntemus.

Adoptiolupajaoston kokoonpano 31.12.2021 (varsinainen jäsen, alla suluissa varajäsen)

lastensuojelun asiantuntemusta edustava jäsen:

sosiaalityöntekijä Päivi Sihvo, Länsi-Uudenmaan sosiaali- ja
kriisipäivystys

(johtava sosiaalityöntekijä Anna Klingenberg-Peltola, Vantaan
kaupunki)

adoptioneuvonnan asiantuntemusta edustava jäsen:

sosiaalityöntekijä Sanna Schultz-Karlsson, Helsingin kaupunki
(kehittämispäällikkö Kaisa Tervonen-Arnkil, Pelastakaa Lapset
ry)

lapsen kasvun ja kehityksen asiantuntemusta edustava jäsen:
Lastenlääkäri Otto Helve, kliininen opettaja, Lastenkliniikka, Helsingin yliopistollinen sairaala ja Helsingin yliopisto
(erityisasiantuntija Marjatta Kekkonen, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos)

lääketieteellistä asiantuntemusta edustava jäsen:
lastentautien erikoislääkäri Merja Saarinen
(erityisasiantuntija Jukka Mäkelä, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos)

Muut jäsenet:
ylitarkastaja Marita Raassina, Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto
(ryhmäpäällikkö Eine Heikkinen, Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto)

Täysistuntoon kuuluvat edellä mainitut kansainvälisten asioiden jaoston ja adoptiolupajaoston jäsenet. Lisäksi täysistuntoon nimetään tarpeellinen määrä adoptiolautakunnan toimialaan liittyviä viranomaisia ja järjestöjä edustavia jäseniä. Täysistuntoon voidaan tarvittaessa määrätä myös muita jäseniä.

Täysistunnon kokoonpano 31.12.2021 (varsinainen jäsen, alla sulussa varajäsen)

edellä mainitut kansainvälisten asioiden jaoston jäsenet ja lupajaoston jäsenet varajäsenineen sekä näiden lisäksi:

johtava sosiaalityöntekijä Aulikki Haimi-Kaikkonen, Helsingin kaupunki
(adoptiokoordinaattori Saara Leinonen, Helsingin kaupunki)

aluetoiminnan johtaja Kristiina Mattinen, Pelastakaa Lapset ry
(kansainvälisen adoptiopalvelun esimies Marjo Mäenpää, Pelastakaa Lapset ry)

adoptiopalvelun päällikkö Salla Hari, Interpedia ry
(toiminnanjohtaja Anja Ojuva, Interpedia ry)

Minna Vihavainen
(Martha Vuori)

toiminnanjohtaja Jenny Nyman, Adoptioperheet ry
(viestintä- ja järjestösihteeri Lotta Ventelä, Adoptioperheet ry)

Joona Mikkola
(Saara Laakkonen)

Johanna Repo, Monimuotoiset perheet -verkosto
(Sara Mäkäräinen, Monimuotoiset perheet -verkosto)

toiminnanjohtaja Juha Jämsä, Sateenkaariperheet ry
(projektipäällikkö Anna Moring, Sateenkaariperheet ry)

2 Adoptiolautakunnan toiminta vuonna 2021

2.1 Adoptiolautakunnan hallinto

Adoptiolautakunta toimii itsenäisenä viranomaisena Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston (Valvira) yhteydessä. Adoptiolautakunnan sihteeristö on sijoitettu sosiaali- ja terveydenhuolto-osastolle. 1.1.2022 lähtien adoptiolautakunnan sihteeristö on toiminut osastolla omana adoptiolautakunta -ryhmänä.

Vuonna 2021 jatkettiin vuonna 2020 käynnistettyä työtä adoptiolautakunnan prosessien digitalisoimiseksi 2020–2022 aikana. Kansallisarkisto teki 15.6.2021 päätöksen adoptiolautakunnan asiakirjojen pysyvistä säilytyksestä ja säilytysmuodosta. Adoptiolautakunnan paperiset asiakirjat 1.7.2012 lähtien siirretään digitaaliseen muotoon. 1.7.2022 lähtien otetaan käyttöön sähköinen asianhallintajärjestelmäkokonaisuus ja sähköinen asiointi adoptiolautakunnan lupahallinnossa.

2.2 Koulutus, kansallinen yhteistyö ja lausunnot

Vuonna 2021 adoptiolautakunta ei järjestänyt adoptiotoimijoille suunnattua koulutuspäivää. Koulutuspäivä järjestettiin 17.2.2022.

Puheenjohtaja Irene Pärssinen-Hentula osallistui etäyhteyksin 6.-9.7.2021 Milanossa järjestettyyn kansainväliseen adoptiotutkimuskonferenssiin ICAR7th International Conference on Adoption Research.

Vuoden aikana adoptiolautakunnan puheenjohtaja ja sihteerit osallistuivat erilaisiin adoptiotoimijoiden yhteistyötapaamisiin.

Adoptiolautakunta uudisti ja tarkensi nettisivujaan adoption jälkipalvelua koskevan sisällön osalta sekä lisäsi linkit adoptiopalvelunantajien jälkipalvelun yhteystietoihin.

Adoptiolautakunta antoi 12.11.2021 lausunnon sisäministeriölle hallituksen esityksestä kansalaisuuslain muuttamiseksi. Adoptiolautakunnan ja adoptiolain näkökulmasta keskeisimmät esitykset liittyvät adoptiolapsen kansalaisuuden saamiseen.

Adoptiolautakunnan täysistunto antoi 20.9.2021 sosiaali- ja terveysministeriölle lausunnon, jossa käsitellään kansainvälisten adoptioiden kehitystä Suomessa, nykytilannetta ja toiminnan luotettavuutta turva- via elementtejä sekä arviointia jatkotoimista ja mahdollisesta Suomessa laadittavasta kansainvälisen adoptiotoiminnan selvityksestä.

2.3 Kansainvälisen adoptioita koskevan keskustelun seuranta

Adoptiolautakunta seurasi Hollannista alkanutta eurooppalaista keskustelua kansainvälisten adoptioiden riskien hallinnasta, toiminnan valvonnan ongelmista ja vastaanottavien maiden oman toiminnan selvittämisen tarpeista. Aihetta käsiteltiin adoptiolautakunnan täysistunnossa sekä kansainvälisten asioiden jaostossa. Lisäksi aiheesta tuotettiin tietoa toiminnan yleisestä ohjauksesta vastaavalle sosiaali- ja terveysministeriölle.

Adoptiolautakunnan täysistunto osoitti sosiaali- ja terveysministeriölle lausunnon, jossa tuotiin esille Suomen adoptiotoiminnan erityispiirteitä, adoptoitujen, adoptioperheiden sekä eri adoptioviranomaisten taholta esille nousseita toiveita ja näkökulmia harkittaessa Suomen adoptiotoiminnan mahdollista selvittämistarvetta huomioiden Euroopassa käynnissä oleva adoptiokriittinen keskustelu ja muissa maissa esille nousseet ongelmat toiminnan valvonnassa. Adoptiolautakunta pitää tärkeänä, että mahdollisen selvityksen tavoitteissa ja menetelmissä huomioidaan riittävästi Suomen adoptiotoiminnan erityispiirteitä ja mahdollinen selvitys palvelisi aidosti adoptiotoiminnan edelleen kehittämistä.

Adoptiolautakunnan puheenjohtaja Irene Pärssinen-Hentula ja sihteeri Minna Malviniemi osallistuivat Yhteiset Lapsemme ry:n 19.8.2021 järjestämään webinaariin, jonka aiheena oli Euroopassa meneillään oleva kriittinen keskustelu kansainvälisistä adoptioista. Tilaisuuteen oli kutsuttu adoptiolautakunnan ja palvelunantajien edustajia keskustelemaan ja vastaamaan osallistujien kysymyksiin.

Lautakunnan puheenjohtaja osallistui Slaget efter tolv -radio-ohjelmassa aiheesta käytyyn keskusteluun (Adoptioner som inte gick rätt till 26.3.3032).

2.4 Mediatyhteistyö ja tiedotus

Toimintavuoden aikana annettiin edellisvuosia enemmän haastatteluja ja lausuntoja medialle. Mediaa kiinnosti mm. Ruotsissa käytävä keskustelu kansainvälisten adoptioiden ongelmista sekä adoptiotoiminnan selvittämisestä koskeva keskustelu Suomessa, Afganistanin lasten auttaminen adoption keinoin, aikuisten adoptoitujen juurten etsiminen ja siihen tarjottava jälkipalvelullinen tuki sekä adoptionhakijoiden ylipainon vaikutus adoptioluvan saamiseen. Adoptiolautakunta antoi lausuntoja seuraaviin lehtiartikkeleihin ja ohjelmiin:

- Adoptiolautakunnan puheenjohtaja antoi lausunnon Hufvudstadsbladets artikkeliin liittyen kansainvälisistä adoptioista käytävään kriittiseen keskusteluun Ruotsissa ja aikuisten adoptoitujen toiveeseen koskien adoptiotoiminnan selvittämistä Suomessa. Hufvudstadsbladet 3.3.2021, "Finland måste ta sitt ansvar om adoptionerna".

- Adoptiolautakunnan puheenjohtaja antoi 24.3.2021 YLEn Akuutti ohjelmalle lausunnon koskien BMI rajojen soveltamista adoptiolupahallinnossa.
- Adoptiolautakunnan puheenjohtaja antoi 25.4.2021 lausunnon YLE verkkouutisille Ruotsin uutisista koskien varastettujen lasten päätyemisestä kansainväliseen adoptioon Ruotsiin.
- Adoptiolautakunnan puheenjohtaja antoi Helsingin Sanomille lausunnon adoptiovolyymeista ja adoption jälkeisestä tuesta adoptoitujen juurten selvittämisessä. HS 12.9.2021. Venäläisestä lastenkodista Suomeen adoptoitu Mikaela Mäkinen alkoi selvittää juuriaan, ja lopulta sisko löytyi Instagramista: ”En voinut räväyttää, että olen sinun sisko”
- Adoptiolautakunnan puheenjohtaja antoi YLE Svenska verkkouutisille haastattelun 29.10.2021 Euroopan adoptiotilanteesta ja kansainvälisen adoption selvittämisen tarpeesta Suomessa.
- Adoptiolautakunnan puheenjohtaja antoi YLE verkkouutisille haastattelun adoption yksinhakijoiden adoptioprosesseista. (10/2021)
- Adoptiolautakunnan puheenjohtaja antoi Helsingin Sanomille lausunnon (12/2021) Euroopan adoptiotilanteesta ja kansainvälisen adoption selvittämisen tarpeesta Suomessa.
- Adoptiolautakunnan puheenjohtaja antoi YLE Spotlight ohjelmalle haastattelun koskien ylipainon huomioimista adoptiolupahallinnossa. (Ohjelma julkaistiin 2/2022)

Adoptiolautakunta julkaisi vuoden aikana kaksi ajankohtaistiedotetta.

- Adoptiolautakunta tiedotti vuoden 2020 toimintakertomuksensa julkaisemisesta 28.6.2021 verkkosivuillaan: ”Pandemia hidasti kansainvälisiä adoptioita”.
- Adoptiolautakunta tiedotti 24.8.2021 lehdistötiedotteella: ”Adoptio ei sovellu auttamiseen Afganistanissa – lapsille apua muilla keinoilla.” Aiheesta julkaistiin uutinen mm. MTV3 verkkouutisissa.

2.5 Täysistunto

Adoptiolautakunnan täysistunnon tehtävänä on seurata kehitystä adoptioasioissa sekä tehdä tarvittaessa aloitteita adoptiota koskevissa kysymyksissä. Toimintavuoden 2021 aikana pidettiin neljä adoptiolautakunnan täysistunnon kokousta. Täysistunnon kokouksissa käsiteltiin laajasti ajankohtaisia asioita sekä kotimaisten että kansainvälisten adoptioiden näkökulmasta. Täysistunnon jäsenet tuovat kokouksissa esille adoptiokentän ajankohtaisia asioita.

Adoptiolautakunnan täysistunnon kokouksissa noudatettiin täysistunnon toimintaa koskevaa kehittämissuunnitelmaa, jonka mukaisesti kokouksia teemoitetaan ja suunnitelman mukaisesti huomioidaan erilaisia tapahtumia sekä hallitusohjelman kirjauksia adoptioasioihin nähden. Täysistunnon työssä tavoitteena on suunnitelmallinen työskentely lautakunnan toimikauden aikana.

Vuoden 2021 aikana täysistunnon työssä aloitettiin adoptiolain mahdollisten muutostarpeiden ja adoptioprosessiin liittyvien toimintatapojen arviointi. Kokouksissa käsiteltiin eri osa-alueita aina kulloisenkin aiheen valmistelusta vastaavan valmisteluryhmän valmistelun pohjalta. Vuoden 2021 aikana adoptiolakia tarkasteltiin adoptionhakijoiden yläikärajan ja avoliiton, adoption jälkeisen tuen sekä adoptioeuvonnan näkökulmasta.

Täysistunnon työssä seurattiin eurooppalaista kansainvälisistä adoptioista käytävää keskustelua ja huomioitiin mm. Hollannin tutkimuskomitean selvitys kansainvälisistä adoptioista (helmikuu 2021) sekä seurattiin Ruotsissa käytyä keskustelua. Kansainvälisten käytäntöjen seuraamiseksi täysistunnossa tarkasteltiin adoption jälkipalvelun ja adoption jälkeisen tuen tilannetta ja kehitystä Pohjoismaissa.

Täysistunnon kokouksissa tuodaan esille adoptioon liittyvää ajankohtaista tutkimusta. Yliopistonopettaja, tohtori Maarit Koskinen esitteli täysistunnolle kasvatustieteen väitöskirjatutkimuksensa *Synnyinperhe, adoptioperhe sekä normatiivinen suomalaisuus käsitys kansainvälisesti adoptoitujen identiteetin neuvotteluissa*. Lisäksi täysistunnon työssä seurataan adoptioerityisosaamisen kehittämistä Suomessa. Työnohjaaja, kouluttaja TtM Sanna Mäkipää esitteli opettajille suunnatun adoptiota käsittelevän verkkoluentosarjan.

Täysistunto seuraa adoptoitujen ja adoptioperheiden asemaan vaikuttavan lainsäädännön kehitystä. Vuoden 2021 aikana täysistunnon kokouksessa tuotiin esille uuden oppivelvollisuuslain mahdollisia vaikutuksia oppivelvollisuuden ja perusopetuksen suorittamiseen oppilaan täyttäessä 17 vuotta. Sateenkaariperheet ry:n puheenjohtaja Juha Jämsä esitteli valmisteilla olevaa vanhemmuuslakia. Täysistunto seuraa sote-uudistuksen vaikutusta adoptiotyöhön ja substanssilainsäädäntöön.

Täysistunto pitää tärkeänä yhteistyötä ja tiedonvaihtoa eri viranomaisien ja toimijoiden välillä. Tilastokeskuksen yliaktuaari Laura Lipasti piti täysistunnon kokouksessa esityksen Tilastokeskuksen adoptiotilastoinnista.

Täysistunnon kokouksissa jatkettiin covid-19 -pandemian vaikutusten seuraamista adoptiokentällä.

2.6 Kansainvälisten asioiden jaosto ja kansainvälinen yhteistyö

Adoptiolautakunnan kansainvälinen yhteistyö perustuu adoptiolakiin sekä lasten suojelusta sekä yhteistyöstä kansainvälisissä adoptioasioissa tehtyyn Haagin sopimukseen (SopS 29/1997) ja lasten adoptiosta Strasbourgissa tehtyyn eurooppalaiseen yleissopimuksen (SopS 39/2012). Adoptiosopimukseen liittyneen maan adoptiokeskusviranomaisella on velvollisuus tehdä kansainvälistä yhteistyötä adoptioasioissa. Suomessa adoptiokeskusviranomaisen tehtäviä hoitaa adoptiolautakunnan kansainvälisten asioiden jaosto.

Kansainvälisten asioiden jaoston tehtävänä on adoptioasetuksen mukaan

- tarkoituksenmukaisessa laajuudessa koota ja ylläpitää tietoja adoptiota ja kansainvälistä adoptiopalvelua koskevasta vieraiden valtioiden lainsäädännöstä ja käytännöstä sekä pyynnöstä antaa siitä tietoja viranomaisille ja palvelunantajille;
- seurata, miten Haagin sopimusta noudatetaan Suomessa ja tarvittaessa ryhtyä toimenpiteisiin sen noudattamiseksi;
- olla yhteistyössä Haagin sopimuksen osapuolina olevien valtioiden keskusviranomaisten tai keskusviranomaisten tehtäviä hoitavien toimielimien kanssa sopimuksen tavoitteiden toteuttamiseksi ja sopimuksessa tarkoitettujen tietojen vaihtamiseksi;
- olla yhteistyössä lasten adoptiosta Strasbourgissa 27. päivänä marraskuuta 2008 tehdyn uudistetun eurooppalaisen yleissopimuksen osapuolina olevien valtioiden nimeämien kansallisten viranomaisten kanssa sopimuksessa tarkoitettujen tietojen vaihtamiseksi;
- myöntää lupa kansainvälisen adoptiopalvelun antamiseen ja peruuttaa myönnetty lupa;
- myöntää lupa suomalaisen palvelunantajan yhteistyöhön ulkomaisen palvelunantajan kanssa ja peruuttaa myönnetty lupa;
- valvoa palvelunantajien toimintaa ja niiden yhteistyötä ulkomaisien palvelunantajien kanssa;
- antaa adoptiolain 78 §:ssä tarkoitettut selvitykset ja 79 §:ssä tarkoitettut lausunnot;
- antaa Haagin sopimuksen 17 artiklan c kohdassa tarkoitettu hyväksyminen sekä tämän asetuksen 8 §:ssä tarkoitettu todistus tapauksissa, joissa ei ole palvelunantajaa;
- hoitaa ne Haagin sopimuksen mukaan keskusviranomaiselle kuuluvat tehtävät, joita ei lailla tai valtioneuvoston asetuksella ole annettu muun elimen hoidettaviksi.

Kokoukset

Kansainvälisten asioiden jaosto kokoontui vuonna 2021 yksitoista kertaa.

Kansainvälisten asioiden jaoston työssä vuonna 2021 keskeisenä aiheena oli edelleen covid-19 -pandemian vaikutusten seuranta. Useat eri kohdemaat pystyivät edistämään adoptioprosesseja pandemiasta huolimatta. Erityisenä valvontakohteenaan kansainvälisten asioiden jaosto selvitti Kiinan adoptiotilannetta.

Kansainvälisten asioiden jaosto seurasi aktiivisesti eurooppalaista adoptiokeskustelua Hollannin päätettyä kansainvälisten adoptioiden keskeyttämisestä maassa laaditun raportin seurauksena. Myös Ruotsissa kansainvälisten adoptioiden tilannetta selvitettiin toiminnan järjestämisen rakenteiden näkökulmasta (Statskontoret 1:2021 Organiseringsen av den internationella adoptionsverksamheten). Adoptiolautakunta laati sosiaali- ja terveysministeriölle lausunnon Suomen kansainvälisten adoptioiden taustoista ja piti asiaa aktiivisesti esillä kokouksissaan.

Vuonna 2021 jaosto myönsi kokouksissaan neljä adoptiolain 90 §:n mukaista lupaa kansainväliseen yhteistyöhön. Interpedia ry:lle myönnettiin luvat jatkaa yhteistyötä Kolumbiassa Fundación Casa de la Madre y el Niño ja Intiassa Central Adoption Resource Agency CARA:n kanssa. Pelastakaa Lapset ry:lle myönnettiin lupa jatkaa yhteistyötä Filippiineillä Inter-Country Adoption Board ICAB:in kanssa sekä Kiinassa China Center for Children's Welfare and Adoptionin CCCWA:n kanssa keskeneräisten adoptioprosessien loppuun saattamiseksi. Lisäksi kansainvälisten asioiden jaosto antoi yhden Haagin sopimuksen 17 artiklan c-kohdan mukaisen hyväksymisen.

Jaosto käsitteli yhden kansainvälistä adoptiopalvelua koskevan kantelun sekä antoi kaksi lausuntoa adoption vahvistamista koskevissa asioissa Helsingin käräjäoikeudelle. Jaostossa käsiteltiin myös Tanskasta tulleen aloitteen pohjalta kysymystä pohjoismaisen adoptioyhteistyön kehittämisestä. Kansainvälisten asioiden jaosto käsitteli jäsentensä tiedottamia tai muuta kautta sen tietoon tulleita kansainväliin adoptioon liittyviä kysymyksiä.

Adoptiolautakunta järjesti vuonna 2021 viisi yhteistyötapaamista adoptiopalvelunantajien kanssa. Kokouksissa keskusteltiin erityisesti covid-19 -pandemian vaikutuksista ja seurattiin tilanteen etenemistä eri maissa. Tapaamisissa käsiteltiin myös muita palvelunantajien käytännön toimintaan liittyviä kysymyksiä.

Keskusviranomaisyhteistyö

Vuonna 2021 pohjoismaiset keskusviranomaiset kokoontuivat 28.10.2021 Islannin järjestämänä etäyhteyksillä. Kokouksessa päivitettiin kunkin maan ajankohtainen tilanne ja keskusteltiin pohjoismaisen yhteistyön tiivistämisestä ja tietojen vaihdosta. Kokoukseen osallistuivat adoptiolautakunnan puheenjohtaja Irene Pärssinen-Hentula sekä adoptiolautakunnan sihteerit Johanna Huovinen ja Minna Malviniemi.

Lautakunnan sihteeristö oli säännöllisessä yhteistyössä eri maiden adoptiokeskusviranomaisten kanssa tietojen vaihtamiseksi erilaisista asioista.

Haagin sopimuksen toimeenpano

Haagin kansainvälisen yksityisoikeuden konferenssi, joka seuraa ja kehittää muun muassa Haagin adoptioyleissopimuksen toimeenpanoa, järjesti adoptioyleissopimusta koskevan Special Commission -istunnon edellisen kerran vuonna 2015. Istuntojen välillä Haagin sopimusvaltioiden keskusviranomaiset, Suomessa adoptiolautakunta, osallistuvat Haagin sopimuksen toimeenpanon seurantaan ja kehittämiseen. Vuodelle 2021 suunniteltu Special Commission -istunto siirrettiin vuodelle 2022.

International Social Services (ISS)

Adoptiolautakunta käyttää työssään ISS:ltä saatavia maatietoja ja raportteja ja pyytää tietoja työnsä tueksi. Näitä adoptiolautakunta tarvitsee erityisesti valvontatehtävänsä toteuttamiseksi sekä silloin, kun se harkitsee luvan myöntämistä suomalaiselle palvelunantajalle kansainväliseen yhteistyöhön ulkomaisen yhteistyökumppanin kanssa. Valvira maksaa vuosittain Suomen osalta ISS:n jäsenmaksun, minkä jälkeen ISS:n palvelut ovat adoptiolautakunnan ja muiden viranomaisten käytettävissä.

2.7 Adoptiolupajaosto

Adoptiolupajaostossa käsitellään adoptionhakijoiden adoptioluvan myöntämistä ja adoptioluvan voimassaoloajan pidentämistä koskevat hakemukset. Lisäksi adoptiolupajaostossa käsitellään lupaehtojen muuttamista koskevat hakemukset, ilmoitukset adoptionhakijan olosuhteissa tapahtuneista olennaisista muutoksista ja luvan peruuttamista koskevat asiat.

Adoptiolupaa on haettava lähtökohtaisesti aina kun Suomessa asuva henkilö haluaa adoptoida alle 18-vuotiaan lapsen (ns. vieraslapsiadoptio). Lupavaatimus koskee sekä kotimaisia adoptiolain 40 §:n mukaisia adoptioita että palvelunantajan välityksellä toteutettavia kansainvälisiä adoptiolain 41 §:n mukaisia adoptioita ja kansainvälisiä ilman palvelunantajaa toteutettavia adoptiolain 42 §:n mukaisia adoptioita. Adoptiolupaa ei tarvita kotimaisissa adoptioissa, jos hakija on adoptoimassa

puolisonsa lapsen (ns. perheen sisäinen adoptio) tai lapsen, joka on ollut vakiintuneesti hänen hoidettavanaan tai kasvatettavanaan.

Adoptiolupa myönnetään enintään kahden vuoden määräajaksi. Ennen määräajan umpeutumista on tarvittaessa haettava luvan voimassaoloajan pidentämistä. Adoptionhakijan olosuhteissa luvan voimassaoloaikana tapahtuneesta olennaisesta muutoksesta on tehtävä viipymättä ilmoitus adoptiolautakunnalle.

Adoptiolautakunnan lupajaosto kokoontui vuonna 2021 yhteensä 21 kertaa, näistä 11 kertaa normaalissa kokoonpanossa ja kymmenen kertaa suppeassa kokoonpanossa. Suppean kokoonpanon muodostavat lautakunnan puheenjohtaja tai varapuheenjohtaja sekä jaoston jäsen tai varajäsen, joka edustaa lastensuojelun tai adoptioneuvonnan asiantuntemusta. Edellytyksenä asian käsittelylle suppeassa kokoonpanossa on, että asian ratkaisua voidaan tapauksen olosuhteet ja lautakunnan aikaisempi käytäntö huomioon ottaen pitää selvänä. Suppea kokoonpano voi myöntää adoptioluvan adoptiolain 40 tai 41 §:n nojalla, pidentää adoptioluvan voimassaoloaikaa, hyväksyä palvelunantajan vaihtamisen tai päättää muusta vähäisestä muutoksesta adoptioluvan ehtoihin ja päättää, että ilmoitus adoptionhakijan olosuhteissa tapahtuneista muutoksista ei anna aihetta adoptioluvan peruuttamiseen eikä sen ehtojen muuttamiseen.

Vuonna 2021 adoptiolautakunnan lupajaosto myönsi 72 uutta lupaa adoptiolain 41 §:n mukaiseen palvelunantajan välityksellä tapahtuvaan kansainväliseen adoptioon ja pidensi 55 kansainväliseen adoptioon myönnetyn luvan voimassaoloaikaa. Yhden uuden kansainvälisen lupahakemuksen osalta tehtiin kielteinen päätös ja yksi voimassaoloajan pidentämistä koskeva hakemus hylättiin. Vuonna 2020 uusia lupia kansainväliseen adoptioon myönnettiin 60 ja pidennettiin 60 luvan voimassaoloaikaa.

Vuonna 2021 adoptiolautakunnan lupajaosto myönsi 33 uutta lupaa kotimaiseen adoptioon ja pidensi 24 luvan voimassaoloaikaa. Kahden kotimaan uuden adoptiolupahakemuksen osalta lautakunta teki kielteisen päätöksen. Vuonna 2020 uusia lupia kotimaiseen adoptioon myönnettiin 30 ja luvan voimassaoloaikaa pidennettiin 10 luvan kohdalla.

Olosuhdemuutosilmoitusten johdosta adoptiolautakunta teki vuonna 2021 kansainväliseen ja kotimaiseen adoptioon myönnettyjen lupien osalta yhteensä 33 päätöstä.

Poikkeustapauksissa kansainvälisissä adoptioissa ei voida käyttää adoptiopalvelunantajaa. Tällöin adoptiolain 42 §:n mukaisen luvan kansainväliseen adoptioon nimetylle lapselle voi saada lähinnä siinä tapauksessa, että adoptoitava lapsi on hakijan lähisukulainen, adoptoitavan lapsen alkuperämaassa ei toimi suomalaista palvelunantajaa ja lapsi on kansainvälisen adoption tarpeessa. Vuonna 2021 adoptiolautakunta myönsi luvan neljän lapsen ilman palvelunantajaa tapahtuvaan kansainväliseen adoptioon.

3 Kansainväliset adoptiot

Kansainvälisissä adoptioissa on lähtökohtaisesti aina käytettävä adoptiopalvelunantajaa. Vuonna 2021 Suomessa toimi kolme adoptiopalvelunantajaa: Interpedia ry, Pelastakaa Lapset ry:n kansainvälinen adoptiopalvelu sekä Helsingin kaupungin sosiaali- ja terveystoimisto. Helsingin kaupungin kansainvälinen adoptiopalvelu ei ota enää uusia asiakkaita, mutta huolehtii loppuun vireillä olevat hakemukset sekä aikaisempien asiakkaidensa jälkipalvelutyön. Palvelunantajilla oli vuoden 2021 lopussa toimilupa kahdeksassa maassa.

Palvelunantajan tehtävänä on avustaa adoptionhakijaa alle 18-vuotiaan lapsen kansainväliseen adoptioon liittyvissä toimenpiteissä sekä valvoa, että adoptio toteutetaan lapsen edun mukaisesti, kansainvälisessä oikeudessa tunnustettuja lapsen oikeuksia kunnioittaen ja ilman, että kukaan saa siitä oikeudetonta taloudellista tai muuta hyötyä.

Adoptiolain mukaan palvelunantajan lakisääteisiin tehtäviin kuuluu myös jälkipalvelun antaminen kansainvälisissä adoptioissa, johon on katsottava kuuluvan 92 §:ssä tarkoitettu asiakirjojen säilyttämisvelvollisuus, 93 §:n mukainen jälkipalveluasiakkaalle annettava tuki ja ohjaus tietojen saamisen yhteydessä sekä 33 §:n 2 momentin 3 ja 4 kohdan mukainen velvollisuus avustaa tietojen saamisessa lapsen alkuperästä ja muista tiedoista lapsen lähtömaasta sekä tuen ja ohjauksen tarjoaminen tietoja annettaessa. Tähän sisältyy myös ohjaus ja tuki, jota on annettava tarvittaessa myös juurimatkaa suunnittelevalle tai juurimatkalta lähtevälle.

Kansainvälisen adoptiopalvelun antajien lakisääteisen jälkipalvelun turvaamiseksi Valvira on jakanut vuonna 2021 määrärahan kansainvälisen adoptiopalvelun palvelunantajille. Adoptiolautakunta ja Valvira seuraavat määrärahan käyttöä. Palvelunantajat ja adoptiolautakunta arvioivat jälkipalvelutyön lisääntyvän tulevana vuosina nuoruus- ja aikuisikäen tulevien adoptoitujen määrän kasvaessa. Adoptiotyön volyymin tarkastelussa jälkipalvelutyön määrä on jatkossa relevantti indikaattori.

3.1 Palvelunantajien ulkomaiset yhteistyötahot

Adoptiolautakunta myöntää adoptiopalvelunantajien toimiluvat sekä palvelunantajien luvat yhteistyöhön ulkomaisen palvelunantajan kanssa. Luvat myönnetään enintään viiden vuoden määräajaksi. Alla olevissa taulukoissa on palvelunantajien 31.12.2021 voimassa olevat kontaktiluvat kohdemaittäin.

Pelastakaa Lapset ry		
Kohdema	Keskusviranomai- nen	Kontakti
Bulgaria	Ministry of Justice	ANIDO Association
Filippiinit	Inter Country Adop- tion Board (ICAB)	Inter Country Adop- tion Board (ICAB)
Kiina (PRC)	China Centre for Chil- dren's Welfare and Adoption (CCCWA)	China Centre for Chil- dren's Welfare and Adoption (CCCWA)
Thaimaa	Department of Chil- dren and Youth (DCY)	Department of Chil- dren and Youth (DCY) Thai Red Cross Chil- dren's Home (TRRCH)
Interpedia ry		
Kohdema	Keskusviranomai- nen	Kontakti
Bulgaria	Ministry of Justice	Family National Asso- ciation (FNA)
Etelä-Afrikka	Department of Social Development	Abba Specialist Adoption & Social Services (Abba)
Intia	Central Authority Re- source Agency (CARA)	Central Authority Re- source Agency (CARA)
Kiina (PRC)	China Centre for Chil- dren's Welfare and Adoption (CCCWA)	China Centre for Chil- dren's Welfare and Adoption (CCCWA)
Kolumbia	Instituto Colombiano de Bienestar Familiar (ICBF)	Instituto Colombiano de Bienestar Familiar (ICBF) Fundación Casa de la Madre y el Niño La Fundación Ayuda a la Infancia Hogar Bambi Chiquitines
Taiwan	-	Christian Salvation Service (CSS)
Thaimaa	Department of Chil- dren and Youth (DCY)	Department of Chil- dren and Youth (DCY)

Helsingin kaupunki		
Kohdema	Keskusviranomai- nen	Kontakti
Bulgaria	Ministry of Justice	Happy Child Association
Etelä-Afrikka	Department of Social Development	Jo'burg Child Welfare (JCW)

3.2 Suomeen saapuneiden lasten määrän kehitys

Vuodesta 1985 lähtien on Suomeen saapunut kansainvälisen adoption kautta palvelunantajien välityksellä yhteensä 4 858 lasta. Eniten lapsia on tullut Suomeen palvelunantajan välityksellä vuonna 2005, jolloin lapsia tuli 308. Tämän jälkeen Suomeen saapuneiden lasten määrä on laskenut. Vuonna 2010 lapsia tuli 160 ja vuonna 2015 lukumäärä oli 93. Vuonna 2020 Covid-19 -pandemia hidasti adoptioprosesseja kaikissa yhteistyömaissa ja Suomeen saapuneiden lasten kokonaislukumäärän jäi vuonna 2020 merkittävästi edellisvuosia alhaisemmaksi 27 saapuneeseen lapseen. Vuonna 2021 Suomeen saapuneiden lasten määrä palasi pandemiaa edeltävän vuoden 2019 tasolle ollen 67 saapunutta lasta.

Kotimaan vieraslapsiadoptioiden lukumäärästä ei voida esittää tilastoja, koska adoptiolautakunta ei saa tietoa kotimaassa adoptoiduista lapsista.

	1985 -2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Bulgaria													1			4			7
Domi- nikaani- nen tasa- valta	6																		
Etelä- Afrikka	45	24	27	22	25	36	41	32	45	32	37	37	35	14	22	13	25	6	25
Etiopia	197	7	5	15	13	14	16	10	10	3	3	3	1						
Filippiinit	19	12	19	21	19	11	10	12	8	21	10	14	6	9	7	5	6	3	7
Guate- mala	13																		
Intia	103	8	15	4	9	2	7	3	7	8	8	7	5	5	5	6	3	1	2
Karjalan tasavalta	3																		
Kenia								9	6	10	4	6	4						
Kiina	326	133	140	49	46	18	33	23	41	62	47	33	27	10	13	7	1		
Kolum- bia	422	22	20	18	14	17	11	11	7	8	2	16	5	9	8	6	9	8	3
Puola	25	2	2																
Romania	34																		
Sri Lanka	43																		
Taiwan	1														2	1	2	2	
Thaimaa	398	36	42	37	27	24	31	22	8	14	15	15	9	11	13	10	21	7	23
Venäjä	576	41	35	50	20	34	36	38	31	17	15	10							
Vietnam	35																		
Viro	62	4	3	2	3	1	2					1							
yhteensä	2308	289	308	218	176	157	187	160	163	175	141	142	93	58	70	52	67	27	67

Palvelunantajien välityksellä Suomeen saapuneiden kansainväli- sesti adoptoitujen lasten määrä 1985–2021

Valvira

Sosiaali- ja terveysalan
lupa- ja valvontavirasto

PL 43

00521 Helsinki

Ratapihantie 9, 00520 Helsinki

Koskenranta 3, 96100 Rovaniemi

Puhelin 0295 209 111

Faksi 0295 209 700

Sähköposti: kirjaamo(at)valvira.fi

www.valvira.fi